שיעורן כרמונים ארץ זית שמן אמר ר' יוסי ברבי חנינא ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והא איכא הנך דאמרן אלא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים דבש [א]ככותבת הגסה ביום הכפורים [א]ואידך הני שיעורין בהדיא מי כתיבי [ב]אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה [ב]זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך: איתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא [ג]דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל [ג]ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא [ד]הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת [ה]שאני יין דגורם

רש"י

שיעורן כרמונים. ניקב כמוציא רמון טהור. בעלי בתים חסים על כליהם הלכך ניקב כמוציא קטניות מלניעו לזיתים ניקב כמוציא זית משתמש לאגוזים ניקב כמוציא אגוז משתמש בו רמונים אבל של אומן העומד למכור לא הוי שיעוריה בהכי: שרוב שיעוריה. אכילת חלב דם נותר ופיגול: דבש. האמור בתורה הוא דבש תמרים וכותבת היא תמרה: זה שני לארץ. ארץ זית שמן ודבש דכתיב בסיפיה דקרא הפסיק ארץ את הסדר וחזר לעשות זיתים ותמרים חשובים (א) מתאנים ורמונים שהרמון חמישי לארץ הכתובה ברא"ש המקרא ודבש שני לארץ הכתובה בסופו: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא. רגלים של ברזל: ונשמעינך. נשמש ונלך אחריך תמיד: הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. ולא ללפת את הפת דא"כ הוו להו טפלה ואין חולק בדבר שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו אלא לפעמים שבא למתק את פיו בתוך הסעודה בפירות: מברך לפניהם. דלאו טפלה נינהו: ולא לאחריהם. דבהמ"ז פוטרתן: בין לפניהם בין לאחריהם. דלא פטר אלא מידי דזיין והני לא זייני: פת הבאה בכסנין. לאחר אכילה ובהמ"ז היו רגילים להביא כיסנין והן קליות לפי שיפין ללב כדאמרי' בעלמא (עירובין כט:) הני כיסני דמעלו לליבא ומביאין עמהן פת שנלושה עם תבלין כעין אובליא"ש שלנו ויש שעושין אותן כמין לפורים ואילנות ואוכלין מהן דבר מועט. ומתוך שנותנים בה תבלין הרבה ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט לא הטעינוה ברכה מעין ג' מידי דהוה אפת אורז ודוחן דאמרינן בפרקין (דף לז:) בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום: פת פוטרת. בין לפניהם בין לאחריהם: דברים הבאים מחמת הסעודה. ללפת בהן את הפת: אין טעונין ברכה. דהוו להו טפלה הלכך כל מידי בין מזון בין פירות שהביאו ללפתן אין בו ברכה לא לפניו ולא לאחריו: שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה. כגון דייסא וכן כרוב ותרדין שאינן לפתן ובאין למזון ולשובע: טעונין ברכה לפניהן. דלאו טפלה נינהו ואינן בכלל לחם דנפטר בברכת המוציא: ולא לאחריהן. דמיני מזון נינהו וברכת המזון פוטרתן: דברים הרגילין לבא לאחר סעודה. כגון פירות אפי' הביאן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן: טעונין ברכה בין לפניהן. דלאו טפלה נינהו: בין לאחריהם. דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזוני נינהו:

דגורם

תוספות

אייתו לקמייהו תמרי ורמוני. ולא ללפת בהן את הפת דאם כן הוו להו פת עיקר והן טפלה ותנן (דף מד.) מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: זה שני לארץ. מ"מ היכא דאיכא חטה וזית או שעורים ותמרים אע"ג דשוין לארץ מכל מקום המוקדם בפסוק דהיינו לארץ ראשון יקדים לברכה[א]: הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. וכגון שאין באין ללפת את הפת אלא לקנוח סעודה: אלא פת הבאה בכסנין. דטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו רק בורא נפשות רבות מידי דהוה אאורז ודוחן דאמרי' לעיל (דף לז:) בתחלה מברך במ"מ ולבסוף ולא כלום הואיל ונתנו בהן שקדים הרבה. ופי' רש"י אפי' אם אכל מהן אחר בהמ"ז קאמר ולא נהירא חדא דאמרי' לעיל כל שיש בו מחמשת המינין צריך ברכה מעין שלש[א] ועוד אמאי קאמר כיסנין לימא נמי אורז ודוחן[ב] ע"כ צריך לפרש דמיירי בתוך הסעודה קודם בהמ"ז[ב] דמיירי בה[ג] וה"ק חוץ מן הפת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה קודם ברהמ"ז דאין טעון ברכה לאחריו דפטר ליה בהמ"ז אפי' לרב ששת משום דהוי דבר מועט[ד] אבל בלא סעודה אף לאחריו צריך לברך מעין ג' ברכות והכי לא נקט פת אורז ודוחן שהרי אפילו בלא סעודה נמי אין צריכין ברכה מעין ג' לאחריו: לא קי"ל כרב ששת אלא כרב הונא ורב נחמן דאין הלכה כיחיד במקום רבים. ה"ג: ויין פוטר כל מיני משקין. ולכאורה מיירי ביין בלא סעודה דאי בהדי פת תיפוק ליה דפטר ליה פת[ה] דאפי' יין נמי רצה לומר הספר בסמוך דפטור אי לאו טעמא דקובע ברכה לעצמו אלא מיירי בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ולית הלכתא כוותיה שהרי מפת פוטרת אין הלכה כמותו אלא כפסק רב פפא א"כ גם מהא דקאמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה: הלכתא דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה. פי' הקונטרס ללפת בהן את הפת אין טעונין ברכה דהוו להו טפלה ולא נהירא דא"כ מתני' היא (דף מד.) דמברך על העיקר ופוטר את הטפלה ומאי קמ"ל ועוד קשה דפריך בסמוך יין נמי נפטריה פת ומאי קשה והלא כששותים היין אינו טפלה לפת ואנן במידי דטפל לפת מיירינן ואין לפרש לפירוש הקונטרס יין נפטריה פת כששורה פתו ביינו קאמר דהוה ליה יין טפל דהא לא אשכחן שיברך עליו בענין זה[ו] אלא ולאי מיירי בשתיה ועוד קשה מה שפי' רש"י דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה כגון דייסא ותרדין וכרוב שאינן של לפתן[ז] ובאין לזון ולשבוע טעונים ברכה לפניהם דלאו טפלה נינהו ומיהו פטורין מברכת המזון דמיני מזון נינהו ולא נהירא דאמרי' במתני' ברך על הפת פטר את הפרפרת וגמ' מפרש דהוא הדין כל מעשה קדרה[ח] ודברים הרגילים לבא לאחר הסעודה פירש"י כמו פירות ואפי' הביא אותן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן טעונים ברכה בין לפניהם דלאו טפלה נינהו ובין לאחריהם דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזון נינהו דהיינו כרב ששת דאמר לעיל הביאו לפניו תאנים ורמונים בתוך הסעודה דטעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם והוי דלא כהלכתא דקיי"ל כרב נחמן וכרב הונא כדפרישית לעיל. על כן פי' ר"י דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כלומר הרגילים לבא מחמת הסעודה בפת שרגילים לאכלן עם הפת כגון בשר ודגים וכל מיני קדרה[ט] והביאן בתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם אפי' אכלן בתוך הסעודה בפני עצמן בלא פת דכיון דמשום פת הם באין הפת פוטרתן אבל דברים שאין דרכן לבא בתוך הסעודה כגון תמרים ורמונים ושאר כל פירות שאין רגילים ללפת בהן את הפת[י] טעונין ברכה לפניהן דכיון דלאו משום לפתן אתו אין הפת פוטרתן[יא] והיינו כר"נ וכרב הונא דלעיל דאמרי דטעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהן[יב]: לאחר הסעודה גרסי'. ותו לא ולא גרסי' דברים הבאים בהן סיפא והכי פירושו אם הביאו דברים שהזכרנו אחר הסעודה פי' לאחר שמשכו את ידיהם מן הפת[יג] שוב אין הפת פוטרתן כלל[יד] והוי כמו שאכלן בלא שום סעודה ובין דברים הרגילים לבא מחמת הסעודה ובין דברים שאין רגילים לבא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם דאכל דברים דלעיל קאי ועכשיו אין לנו דין זה דאין מנהג שלנו למשוך ידינו מן הפת כלל עד לאחר בהמ"ז אלא כל שעה שאנו אוכלין פירות או שום דבר קודם בהמ"ז דעתנו לאכול פת כל שעה[טו] וקיי"ל כפסק דרב פפא: אי הכי יין נמי נפטריה פת. דודאי יין מחמת סעודה אתי שהוא שותה כמה פעמים דאי לאו הסעודה לא ישתה ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורם ברכה לעצמו פירש"י דבהרבה מקומות הוא בא ומברכין עליו אע"פ שאין צריכין לשתות כגון בקידוש ובברכת אירוסין[טז] ובשבה"ל פי'[ג] משום דצריך לברך על היין בורא פרי הגפן ובתחלה כשהוא בענבים בורא פרי העץ[יז] ועל שאר משקין שהכל נהיה בדברו ומיהו אומר ר"ת דבשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרתן[יח] דאפי' יין הוה פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו ולא כמחזור ויטרי[ד] שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' בתוך הסעודה דהוי כנמלך[יט] והא דלא פריך הכא[ה] (ב) מהן משום דיין זיין אבל מים לא זייני[כ] כדאמר (לעיל לה.) הנודר מן המזון וכו'[כא] ופשיטא דלא פטר להו פת דאינה בכלל ברכת הפת:

מיהו

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל' א סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף א:

קד ב מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' יג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' ריא סעיף ד:

קה ג טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף ב:

קו ד מיי' פ"ד מהלכות ברכות הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעז סעיף א ב:

קז ה טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף א ז:

לעזי רש"י

אובליא"ש [אובלידי"ש]. אפיפיות, "וַפְלים".

מוסף רש"י

ארץ שרוב שיעוריה כזיתים. מת ונבילה ואיסור חלב ודם ופיגול ונותר וטמא וגיד הנשה (סוכה ו.). דבש. כל דבש האמור בתורה דבש תמרים וכדאמר התם (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים כי אם משבעת המינים ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים, אלמא פשיטא ליה לתנא דתמרים מז' המינין דהיינו דבש (ערובין ד:) כל מיני מתיקה קרויין דבש, ותמרים מיני מתיקה הן (סוכה שם). ככותבת. תמרה (שם). ביום הכפורים. דלא כתיב ביה אכילה אלא אשר לא תעונה, מידי דמייתב דעתיה ומפקע ליה מעינוי (שם). הני שיעורין בהדיא מי כתיבי. כלום כתיב בתורה עלם כשעורה וכית המנוגע כחטין וכן כולם (שם). לאחר הסעודה. כלומר הרגילים לבא לאחר הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם. אפילו הביאן בתוך הסעודה, דכיון דאינן לפתן אין הפת פוטרתן (חולין קיא:).

רבינו חננאל

אמר רב פפא הילכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. פירוש, כל דבר הבא בתוך הסעודה מחמת סעודה לאכול בהן פת, כגון מיני תבשילין וכיוצא בהן דעבידי למילפת בהן, אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. יש מי שאומר אפי' ענבים ותאנים ורמונים וכיוצא בהם, שהרבה בני אדם אוכלין בהם פתן, בזמן שבאים בתוך הסעודה למילפת בהו את הפת, פת פוטרתן ואין צריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ודייסא וכיוצא בהם. ואע"ג דאמרינן בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא, אם נהמא ממש הוא, דברי הכל פת פוטרת את הפת, ואם אינה פת הרי הוא תבשיל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, ופת לדברי הכל פוטרת כל תבשיל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, אבל דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה כגון מיני מתיקה חביצא בדובשא ופאלודג וכיוצא בהן, שבאין למתיקה ולא ללפת, טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. דברים הבאים שלא מחמת סעודה לאחר סעודה כגון אבטיחים וענבים ורמונים וכיוצא בהן, שאין באין ללפת בהן את הפת, שכבר סלקו את הפת מלפניהם ועדיין לא רחצו ידיהן, הרי אלו טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, שכיון שלא באו ללפת בהן, אין ברכת המזון פוטרתן מלברך אחריהן. לכך צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם. זהו פי' דברי רב פפא שפסק הלכה. אי הכי יין נמי נפטריה פת שאני יין דגורם ברכה לעצמו. א"ל לבן זומא אם הפת פוטרת כל הבא מחמת סעודה בתוך הסעודה, תפטור גם את היין. אמר להו יין גורם ברכה לעצמו. שפוטר כל מיני משקין. פירוש אחר: הא דפריך יין נמי נפטריה פת, היינו ע"י תערובות ששורה בהם את הפת, אבל כששותיהו כך בתוך הסעודה, אתי ליה שפיר שאין הפת פוטר את היין, ואין מקשה כלום מזה, וכש"כ דאתי שפיר שאינו פוטר את שאר משקין. והא דפריך מיין טפי משאר משקין, משום שדרך בני אדם לשרות ביין.

מסורת הש"ס

(א) [ע' תוס' סוכה ו. ד"ה אלא], (ב) בעירובין ובסוכה מסיק הש"ס אלא הלכתא נינהו, (ג) חולין קיא:.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זה שני וכו' חשובים מרמונים שהרמון כצ"ל ותיבת מתאנים נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי הכי וכו' כנמלך ובא דלא פריך הכא מיין אלא משום דיין:

מוסף תוספות

א. אע"פ שמאכלה מועט ונותנין בה תבלין הרבה ושקדים ואגוזים. תוס' הרא"ש. ב. [ו]מאי האי דקאמר אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין, הרי פת אורז דאין מברכין לאחריה אלא בורא נפשות רבות. שם. ג. דומיא דתאנים וענבים דאיירי בהו וכו', [ו]מיירי שאוכלה אחר הסעודה קודם ברכת המזון. שם. ד. מתוך שאינה באה אלא לקינוח סעודה והוי מועט לא רצו לקבוע ברכה לאחריה, ולא דמי' לתאנים וענבים דקנוח סעודה. תוס' ר"י שירליאון. ה. [ד]משקין הבאין בתוך הסעודה חשיבי באין מחמת הסעודה. תוס' הרא"ש. ו. [ו]אין ה"נ דודאי הפת עיקר. שם. ז. [ש]אוכל אותם בפני עצמם. רבינו יונה. ח. ואמרינן ואלו הן מעשה קדירה חילקא וטרגיס וטיסני דהיינו דייסא. תוס' הרא"ש. ט. שרגילין לקבוע עליהם עיקר סעודה ולאכול בהם את הפת. שם. י. מקרו שלא מחמת הסעודה לפי שאינן כמו בשר ודגים ומיני מלוחים שרגילין לבא לעיקר הסעודה. שם. יא. ולא לאחריהם, דבהמ"ז פוטר כל מה שאכלו בתוך הסעודה. שם. יב. ודלא כרב ששת. שם. יג. קודם ברכת המזון, כי היו רגילין בימיהם לאחר גמר הסעודה וכבר משכו ידיהם מן הפת שהיו קובעין עצמן לאכול פירות ופרפראות ולשתות יין לאחר המזון. שם. יד. דהמוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל בתוך עיקר הסעודה. שם. טו. והכל קרוי תוך הסעודה, ואין שום דבר טעון ברכה אחריו, דברכת המזון פוטר, ובימי החכמים היו מסיחין מן הפת בעקירת שלחן קודם ברכת המזון. תוס' פסחים קג: ד"ה אלא. טז. על כן הוא חשוב ולא פטר ליה פת. רבינו יהונתן. יז. ואמרינן לעיל טעמא משום דאשתני לעלויא, וכיון דמשום חשיבותו אשתני ברכתו אין לנו לבטלה משום ברכת הפת. תוס' ר"י שירליאון. יח. שאין אדם רגיל לאכול בלא שתייה וחשיבי כעיקר הסעודה. תוס' הרא"ש. יט. דאין אדם שותה מים אלא לצמאו. שם. וחפץ שלא יצמא להם יותר. או"ז הל' סעודה קנה. כ. כי פריך הכא יין נמי נפטריה פת דוקא מיין שייך לאקשויי הכי משום דזיין, אבל מים שאין הפת פוטרת לא ק' ליה מידי משום דלא זייני. תוס' ר"י שירליאון. כא. מותר במים ומלח, באומר כל הזון עלי. שם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

גמרא

דגורם ברכה לעצמו רב הונא אכל [א]תליסר ריפתי בני תלתא בקבא ולא בריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא [א]כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו [ב]אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל [ג]לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם [ד]דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אתמר [ה]רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו [ו]ריסתנא מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א"ל [ה]אנן אתכא דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא [ט]אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב [ט]שלש תכיפות הן [ז]ו]תכף לסמיכה שחיטה [ז]תכף לגאולה תפלה [ח]תכף לנטילת ידים ברכה אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר [1]ויברכני ה' בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר [2]ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף: **מתני'** [ט]ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון [י]ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת בש"א אף לא מעשה קדרה [כ]היו [ה]יושבין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן בא

רש"י

דגורם ברכה לעצמו. בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו: **רב הונא אכל תליסר ריפתי.** מפת הבאה בכסנין ולא בירך אחריו: **אמר רב נחמן עדי כפנא** גרסי': **עדי.** אלו. כלומר אלו לרעבון נאכלו ואכילה מרובה כזו לא נפטרת מברכה אלא כל שאחרים קובעין אכילתן בכך טעון בהמ"ז כך פירש רב האי. ורבותינו פירשו תליסר ריפתי מפת שלנו ולא בירך אחריו משום דלא שבע וקרא כתיב (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת וכך פי' רב יהודאי בה"ג ואינו נ"ל דלית ליה לרב הונא והם החמירו על עצמן עד כזית ועד כביצה (לעיל דף כ:) ודלא כר"מ ודלא כר' יהודה (לקמן דף מט:): **לחמניות.** אובליא"ש בלע"ז: **אסור מלאכול.** עד שיברך בהמ"ז ויחזור ויברך על הבא לפניו דכיון דגמר אסח דעתיה מברכה ראשונה ומסעודתיה: **סלק אתמר.** אם סלק הלחם וכל האוכל מעל השלחן ועדיין לא ברכו אסור לאכול: **ריסתנא.** אמנישטרשיו"ן: **אתכא דריש גלותא סמכינן.** ואין סילוקנו סלוק שדעתנו אם ישא משאות מאת פניו אלינו נאכל: **הרגיל בשמן.** למשוח ידיו אחר אכילה: **שמן מעכבו.** לענין ברכה שאפילו גמר וסלק ולא משח ידיו עדיין סעודה קיימת ואוכל בלא ברכה: **ולית הלכתא ככל הני שמעתתא.** אין סיום סעודה תלוי לא בגמר ולא בסלוק ולא בשמן אלא במים אחרונים כ"ז שלא נטל מים אחרונים הוא מותר לאכול ומשנטל אסור לאכול: **לנטילת ידים.** [ט]דמים אחרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: **תכף לת"ח.** המקריבו אליו ומארחו בביתו: **ברכה.** בביתו: **מתני' ברך על היין כו'.** נוהגין היו להביא קודם אכילה כוס יין לשתות כדתניא לקמן (דף מג.) כיצד סדר הסבה כו' ומביאין לפניהם פרפראות להמשיך אכילה כגון פרגיות ודגים ואח"כ מביאין השלחן ולאחר גמר סעודה יושבים ושותים ואוכלים ומה הן אוכלים פרפראות כגון כיסני דמעלו ללבא[ו] ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון שניהם קודם בהמ"ז: **מעשה קדרה.** חלקא [א] טרגיס וטיסני: **היו יושבים.** בלא הסבת מטות שמוטים על לדיהן שמאלית על המטה ואוכלין ושותין בהסבה: **כל אחד ואחד מברך לעצמו.** דאין קבע סעודה בלא הסבה: בא

תוספות

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לברך כלל אשאר משקין הבאין בתוך הסעודה וטעמא דפת פוטרת כל הדברים הבאים בשבילה והשתא יין פוטר כל מיני משקין[א] לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה והלכך[ב] משקין הבאין מחמת הסעודה שבאין בשביל הפת לשרות המאכל וגם א"א לאכילה בלא שתיה והלכך פת פוטרתן[ג] חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולהאי טעמא ניחא מה שאנו מברכים בפסח על החזרת על אכילת מרור לבד שהעולם מקשים אמאי אין מברכין נמי ב"פ האדמה וב"פ האדמה דשאר ירקות אינו פוטר כדקאמרינן התם כיון דאיכא הגדה והלל אסח דעתיה אלא ודאי טעמא הוי כיון דרחמנא קבעיה חובה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הוי כמו דברים הרגילין לבא מחמת הסעודה דפת פוטרתן: **לחמניות.** פרש"י אובליא"ש[ד] ולא נהירא דא"כ אפילו לא קבע נמי [ב] לבריך המוציא שהרי הוא לחם גמור שהרי סופו עיסה ונראה לפרש דהיינו נילי"ש מיהו כי קבע סעודתיה עליה מברך עליו המוציא[ה] כמו בפורים מיהו רבינו שמשון פירש דאין לברך עליו המוציא דהוי כמו דייסא[ו]: **סלק אתמר.** משמע שדרכן היה [ג] לסלק השלחן קודם בהמ"ז ולכאורה קשה למנהג שלנו שאנו מקפידים שלא לסלק הלחם[ז] קודם[ח] [ד] ושמא בימיהם נמי לא היו מסלקין השלחן מקמי המברך כי אם מלפני שאר המסובין לפי שהיו להן שלחנות קטנים וכל אחד לפני עצמו אוכל על שלחנו אבל אנו שרגילים לאכול כולנו על שלחן אחד אין נאה לסלק השלחן עד לאחר ברכת המזון[ט]: **רבי זירא לא אכל.** תימה [ה] לפי מה שמפרשים העולם הב לן ונבריך אסור למשתי בלא ברכה שלפניו אמאי לא אכל לבריך עליה וליכול ושמא היה תבשיל שהיה בו פת והיה צריך ברכת המוציא ונט"י וטורח היה לעשות כל כך: **אתכא דריש גלותא סמכינן.** מי ששכח לאכול אפיקומן ואמר הב לן ונבריך[י] אינו היסח הדעת דאנן אתכא דרחמנא סמכינן[יא] ואם שכח ובירך ולא אכל אפיקומן א"צ לחזור [ו] דכל מצות לשם מצוה עשויות והא דאמרינן[ו] כי אמר הב לן ונבריך אסור למשתי וכן אסורים כולן היינו דוקא כי אמר בעל הבית אבל לא אורח (וכי אסורים כולן היינו כי אמר בעה"ב אבל בשביל אורח אינן נאסרין) ואף איהו גופא יכול לחזור ולאכול עם בעה"ב: **אתכא דריש גלותא סמכינן.** וכשרגיל לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה יש אומר שצריך לברך אכל חד וחד לפי שאינן יודעים אם יתן להם בעה"ב יותר ונראה שאין צריך לברך לפי שסומכין על שלחן בעה"ב[יב] והיינו דבי ריש גלותא: **תכף לנטילת ידים ברכה.** והלכך כיון שנטל ידיו באחרונה לאחר סעודה אסור לאכול עד שיברך והוא הדין אם אמר הב לן ונבריך אפי' בלא נטילה[יג א"ח]: **ברך על הפת פטר את הפרפרת.** נראה דמיירי בפרפרת שבתוך הסעודה דאי בפרפרת שלאחר הסעודה הא פסק רב פפא [ט] דברים הבאים לאחר סעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ורש"י פירש פרפרת מיני דגים ופרגיות וקצת קשה א"כ מאי קמ"ל דברך על הפרפרת דלא פטר את הפת ונראה כפירוש ר"ח דפירש דפרפרת פת לנומה בקערה דלית בה תוריתא דנהמא דמברכין עליה בורא מיני מזונות והשתא ניחא דאצטריך לאשמעינן ברך על הפרפרת לא פטר את הפת אע"ג דהוא מין פת וכן משמע בגמרא דחשיב פרפרת [י]מעשה קדרה ומעשה קדרה היינו חלקא טרגיס וטיסני כדאמרינן לעיל[ב] (לז.)[יד]: **הסבו אחד מברך לכלן.** ואנו אין לנו הסבה אלא בפת בלבד ופת מהני אפי' בלא הסבה דדוקא לדידהו שהיו אוכלים בהסבה[טו] היו צריכים הסבה[טז] אלא ישיבה שלנו הוי קביעות לנו כהסבה דידהו שהם היו רגילים כל אחד להסב על מטתו ועל שלחנו אבל עכשיו כולנו אוכלים על שלחן אחד וכשאנו אוכלין יחד היינו קביעותינו[יז] והכא דקאמר היו יושבין וכו' בגמרא משמע דמיירי בין בברכת המוציא בין בברכת המזון בבהמ"ז כעובדא דתלמידי דרב[יח] בברכת המוציא מהסיא דפליגי ביין אי בעי הסבה[יט] ומיהו בני אדם האוכלים והולכים בדרך והולכים ולא ישבו כל אחד מברך לעצמו וא"ת מאי שנא דבמוגמר אפילו לא הסבו אחד מברך לכולם בירושלמי פריך ומשני משום דבמוגמר כולם נהנים ביחד[כ] אבל אכילה ושתיה אינה באה אלא לזה אחר זה[כא]:

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ט סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסח סע' ו ז:
קט ג ד טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ח:
קי ה מיי' פ"ד מהלכות ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעט סעיף ג:
קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה יב:
קיב ז מיי' פ"ז מהל' תפילה הל' יז טוש"ע או"ח סי' קיא סעיף א:
קיג ח מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' כ סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קעט סעיף א וסי' קסו:
קיד ט מיי' פ"ד מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טור או"ח סימן קעד:
קטו י טור או"ח סימן קעו:
קטז כ מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף יא וסימן ריג סעיף א:

רב ניסים גאון

שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה. בתלמוד ארץ ישראל בפ' מאימתי קורין אמר תכף לסמיכה שחיטה דכתיב (ויקרא א) וסמך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה [שנאמר] (תהלים קלד) שאו ידיכם קדש וברכו את ה'. תכף לגאולה תפלה שנאמר (שם יט) יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה ובגמ' דפ"ג דשחיטת קדשים (דף לג) אמרי תכף לסמיכה שחיטה דאורייתא:

רבינו חננאל

רב הונא אכל תליסר ריפתא כעכי מתלת ריפתא לקבא ולא בריך. ואמר כיון שהזכיר רב ששת פת הבא בכיסנין, פי' זו הפת העשויה כמין כיסין מלאים סוכר ושקדים ואגוזים וכיוצא בהן שעושין אותו כמין כעכין, ולועסין אותן בבתי משתאות, הזכיר המעשה של רב הונא שאכל פת הבא בכיסנין תליסר ריפתא כעכי מתלת ריפתא לקבא, ולא בירך אחריהן וכו'. **ואמר רב נחמן עדי כפנא הוא.** פי' זה האיש רעב הוא וסעודתו קבע בהם וצריך לברך אחריהן מיסתבר. וכן היה רב נחמן אומר כל שאחרים קובעין סעודתן עליו, על זה הפת הבאה בכיסנין צריך לברך. וכש"כ שרב הונא עצמו שאכל כשיעור סעודת אחרים שלא אכלו עדיין כלום דצריך לברך תחלה וסוף. **ואין** הלכה כרב מונה דאמר פת הבא בכיסנין מברך עליה המוציא. ולחמניות שאמר ר' מברכין עליה המוציא ומערבין בהן, לא אמרו אלא בזמן שקובעין סעודתן עליהן. תני בתוספתא הביאו לפניו מיני תרגימה מברך עליהן בורא מיני כיסנין. **אמר רב הרגיל בשמן** ערב למשוח בו ידיו. שמן מעכבו. **שלש תכיפות הן וכו'.** ירושלמי: ג' תכיפות הן, תכף לסמיכה שחיטה, תכף לנטילת ידים ברכה, תכף לגאולה תפלה. תכף לסמיכה שחיטה דכתיב וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה שאו ידיכם קדש וברכו את ה', תכף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי, מאי כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה וגו'. **מתני': ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון.** פירוש יין שלאחר המזון, היינו לאחר שהשלים סעודתו ונטל ידיו לברך ברכת המזון, אם בקש לשתות יין קודם ברכת המזון, אינו צריך לברך בורא פרי הגפן. והני מילי בשבתות וימים טובים, ובעת שיוצא מבית המרחץ, ובעת הקזת הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובדעתו לשתותו אחר הסעודה, וכי מברך תחלה דעתו אכל מה שישתה. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה פוטרת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון ודאי מפסקא, וכיון דמפסקא איתסר ליה למישתי עד דבריך, וכדרבה בר מרי דבריך על היין [ש]לפני המזון ואחר ברכת המזון, אמר ליה אביי יישר, וכן אמר ר' יהושע בן לוי. ורב יצחק בר יוסף דבריך על כל כוס וכוס דנמלך הוא, כלומר כיון ששתה כוס אחד הסכים בדעתו שלא לשתות יותר, והפצירו בו ונמלך לשתות כוס אחר, צריך לברך, כיון דעקר דעתיה מלמשתי טפי מהאי כסא בהאי סעודתא צריך לברך. וכבר פירשתי הדברים הללו בערבי פסחים. ונקיטנא כלל אכל היכי דלא יכיל למישתי, כגון ברכת המזון וכל שכן תפלה כדגרסינן בכיסוי הדם הכי השתא התם משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, משום הכי הוי הפסקה, אבל הכא בכיסוי הדם אפשר

מסורת הש"ס

[א] [עי' תו' ב"ב קנג: ד"ה עיליתא ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה תליסר], [ב] [רבה], [ג] [פי' חלק ולקמן דף נ: אי' דיסתנא], [ד] מנחות לג. [בילה כ.], [ה] [יושבין לאכול כ"ה הגי' במשנה שבמשניות אכן בירושלמי ובריי"ף ורא"ש וכן בשאלתות ליתא וכ"מ בתוס' לקמן ע"ב ד"ה הסבו אין], [ו] [עירובין כט:], [ז] [פסחים קג:], [ח] [וע"ע תוס' סוטה לט. ד"ה כל כהן], [ט] לעיל מא:, [י] [ל' מעין מעשה קדירה וכ"ה ברא"ש],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בִּגְלָלֶךָ: בראשית ל כז

2. וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְיָ בְּכָל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה: בראשית לט ה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מעשה קדרה חלקא טרגיס. נ"ב ע"ל דף לז ע"א: (ב) תוס' ד"ה לחמניות וכו' לא קבע נמי צריך לברך וכו' שהרי תחלתו וסופו עיסה: (ג) ד"ה סילק וכו' משמע שדרכן. נ"ב פירוש מדקאמר לבתר דסליקי תכא וכו': (ד) בא"ד הלחם קודם. נ"ב כלומר ולמה לא מסלקין גם השלחן: (ה) ד"ה רבי זירא וכו' תימה. נ"ב וכ"כ התוספות פרק כסוי הדם סוף דף פו: וכ"כ הרא"ש לשם: (ו) ד"ה אתכא דריש גלותא וכו' א"צ לחזור ולאכול דכל:

גליון הש"ס

גמ' אלא כי הא דאר"ח בר אשי. עי' ברמב"ן במלחמות פ"ב דשבת בד"ה ועוד כתב הרי"ף הא דרב גידל: **גמ' שלש תכיפות הן.** עי' לקמן דף נ"ב ע"ב תוס' ד"ה תכף: **רש"י ד"ה לנטילת ידים דמים אחרונים.** כך מבואר בסוגיין. אבל במ"ר דברים וירושלמי פ"א ה"א מבואר דקאי על נטילה ראשונה. ועיין תוס' סוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל וצ"ע:

לעזי רש"י

אובליא"ש [אובלידי"ש]. אפיפיות, "ופלים".
אמנישטרשיו"ן [אמינישטרישו"ן]. מנה, משאת.

מוסף רש"י

דגורם ברכה לעצמו. שגורס ברכות הרבה לעצמו בקידוש ובהבדלה ובברכת חתנים (לעיל מ.). **ריסתנא.** מנה של בשר מבושל (לקמן נ: ושם: דיסתנא). **אתכא.** על השלחן (קדושין פא.).

מוסף תוספות

א. אע"ג דברכת בורא פרי הגפן לא שייכא מידי לשאר משקין. שם. ב. כמו כן. או"ז שם. ג. כיון דפת הוא עיקר סעודה והמשקין אינן באין אלא בשבילו הפת פוטרן אע"ג דלא זייני. תוס' הרא"ש. ד. והן בלילתן עבה. חמאורות. ה. אע"פ שבלילתן רכה מאד. נמוק"י. ו. שהרי בלילתן רכה היא. רשב"א. ז. מעל השלחן. תוס' הרא"ש. ח. ברהמ"ז. שם. ט. ולפיכך מנהגינו שלא לסלק. נמוק"י. י. אע"ג דבעלמא חשיב סלוק. אבודרהם סדר ההגדה. יא. [ו]אפיקומן מצוה דרמא רחמנא עלן. שם. יב. הואיל ובעה"ב יודע בהן הרי דעתו סומכת על דעת בעה"ב. פסקי ריא"ז. יג. כדאמרי' בערבי פסחים [קג:] כיון דאמר' הב לן ונבריך אסור לכו למשתי עד דבריכיתו. תוס' ר"י שירליאון. יד. והם כעין סופגנין שבלילתן רכה שמטגנין בשמן. שם. טו. [ד]מנהגן היה שלא היו קובעין סעודה ולא שום קבע בין לאכילה בין לשתיה אלא אם כן עושין הסבה על המטות כמנהגם. נמוק"י. טז. ואז אחד מברך לכולם, אבל כשאינן מסובין לא היו קובעין, וכיון דאין קבע כל אחד מברך לעצמו. שם. יז. הלכך אחד מברך לכולם. שם. יח. דקאמר בתר דכריכו יתבי וקא מיבעיא להו דקאמרי ואפילו ברכת מזונא לא גמירנא. תוס' הרא"ש. יט. [ד]פלוגתא דר' יוחנן ורב דפליגי ביין פליגי בברכה ראשונה, דאין זימון ביין. שם. כ. וכיון שנהנין ממנו כלם כאחד האחד מברך ופוטר את האחרים. שם. כא. כששותה האחד אין האחרים נהנין. שם.

ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה. וכבר נכתב בברכת המזון ויש הפסק בין יין למוגמר:

ורב ששת אמר אינו פוטר ורב נחמן אמר פוטר וכל תלמידי דרב ובו'. ונראה דהלכה כתלמידי דרב דרב ששת קאי כותייהו דבא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אחר המזון מחד המזון מברך לכולם [א]והוא אומר על המוגמר ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בשבתות וימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כום וכום אתמר נמי אמר רבה בר מרי א"ר יהושע בן לוי לא שנו [ב]אלא בשבתות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקזת דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כום וכום רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול חזייה דבריך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון א"ל [ג]יישר וכן אמר ריב"ל רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי בי"ט חזייה דבריך אכל בסא וכסא א"ל לא סבר לה מר להא דריב"ל א"ל נמלך אנא איבעיא להו בא להם יין בתוך המזון מהו שיפטור את היין שלאחר המזון אם תימצי לומר ברך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון משום דזה לשתות וזה לשתות אבל הכא [ג]דזה לשתות וזה לשרות לא או דילמא לא שנא רב אמר פוטר ורב כהנא אמר [ד]אינו פוטר רב נחמן אמר פוטר ורב ששת אמר אינו פוטר רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי אינו פוטר איתיביה רבא לרב נחמן בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם א"ל הכי קאמר אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון אחד מברך לכולם: ברך [ה]על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת ב"ש אומרים אף לא מעשה קדרה: איבעיא להו ב"ש ארישא פליגי או דילמא אסיפא פליגי דקאמר תנא קמא ברך על הפת פטר את הפרפרת וכ"ש מעשה קדרה ואתי ב"ש למימר לא מיבעיא פרפרת דלא פטרה להו פת אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה או דילמא אסיפא פליגי דקתני ברך על הפרפרת לא פטר את הפת [ו]פת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטר ואתו ב"ש למימר ואפי' מעשה קדרה נמי לא פטר תיקו: [ז]היו יושבין כל אחד ואחד כו': הסבו אין לא הסבו לא ורמינהו [ח]עשרה שהיו הולכים בדרך אע"פ שכולם אוכלים מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע"פ שלא הסבו אמר רב נחמן בר יצחק [ט]כגון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי לא הוה בידייהו קם רב אדא בר אהבה אהדר

מיכו נראה כיון דנטל ידיו ודעתו לאכול ונשתות שם פוטר אפילו דהבלה כדפרים מההיא דערבי פסחים ועוד דלא גרע יין דהבלה מיין שלפני הסעודה דפטר ומיכו יש שמתמירין להבדיל קודש נטילת ידיים לאפוקי נפשייהו מפלוגתא דאז ודאי צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש ולא פטר יין שבתוך המזון: **יין** שבתוך המזון מהו שיפטור יין שלאחר המזון. ומיירי דלא הוה להו יין לפני המזון[ב]: **הסבו** אין לא **הסבו לא.** [ט]תימה אמאי מקשה מדיוקא [ו]ותקשי ליה מרישא בהדיא דתקני היו יושבים מברך כל אחד לעצמו וי"ל דאי מרישא הוה אמינא [ט]דאא"ג דעקר אחר שלא היה דעתם מתחלה לאכול[ג] אבל אם ישבו מדעתא לאכול[ד] אפילו בלא הסבה נמי מהניא[ט]א:

עשרה בני אדם שהיו מהלכין כו' ניזיל וניכול לחמא כו' כישבו והסבו דמיא. והשתא ניחא הא דפרים בתמני' דמיירי בין בברכת המוליא בין בברכת המזון כדמשמע הכא מתוך הברייתא דעשרה בני אדם וכו' וא"ת אמאי המתינו למיבעי עד ברכת המזון והיאך ברכו על הפת מתחלה[ט] וי"ל שמא מיירי דישבו לאכול זה אחר זה וברך כל אחד לעצמו המוליא: כל

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פ"ז מהל' ברכות הל' יג. סמג עשין מז טור ומ"ש מ' קנד:
קיח ב מיי' פ"ד מ"ד שם הל' יב סמג וטור שם:
קיט ג טוש"ע שם ס"ד:
קכ ד מיי' וסמג וטור שם:
קכא ה ו מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע מ"ש סימן קעו:
קכב ז ח מיי' פ"ל שם הל' יג סמג שם טוש"ע מ"ש סי' קסז סעיף יא:

רבינו חננאל

אחד, כל אחד ואחד מברך לעצמו, ישבו אע"פ שכל אחד אוכל מכברו, אחד מברך לכולן. דיקא מיהא מתניתא טעמא דאוכלין כשהן מהלכין אבל אם ישבו אפי' בעסק אחר ונזדמנו להם ואכלו אחד מברך לכולן, ואע"ג דלא היתה הסיבתם מתחילה לאכילה, דהא ישבו סתם קתני. ומשנינן כגון דאמרי ניזיל וניכול נחמא בדוכתא פלונית דכמא דקבעו הסיבה לאכילה דמי. ואסיקנא דאשנוריה כדשני ההוא סבא כד נח נפשיה [דרב], כיון דאמרי ניכול לחמא בדוכתא פלונית הויא קביעותא וכי היסבו דאמי ואחד מברך לכולן. ויש מי שאומר הא דתנן היו יושבים, כגון שכל אחד יושב לעצמו והסבו יושבו סביבות [הפת] וכך סוגיא דשמעתא. (**בא להם** יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. ובמחזור ויטרי יש עכשיו שאנו אומרים סברי מורי אחד מברך לכולם. אמנם **רבינו חננאל** פ' שאין לחלק, שאינו פוטר בשום עניין, מדקאמר הספר הביאו לו יין בתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו ולא מחלק, אם כן ראוי לומר בכל עניין אינו פוטר את האחרים לפי שאין בית הבליעה פנוי).

רב ניסים גאון

והוא אומר על המוגמ'. גרסי' בגמ' דבני מערבא (הלכה ז) מה בין מוגמר ובין יין מוגמר כולן מריחין יין אחד הוא שהוא טועם פשיטא של זו הבעיא דמוגמר אע"ג דמילתא ידועה היא שאין מביאין אותו אלא לאחר הסעוד' אחד מברך לכולן ולפיכך שאל השואל מפני מה היין הבא בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו והמוגמר אחד מברך לכולן יין אחד טועם ומברך כל אחד לעצמו:

מסורת הש"ס

א) [שבת נג. סנ: עירובין לנ: סנהדרין נג: ב"מ נא. סנהד' ק. שבועות מז. מה: תוס' יומא יח: עה: עז:], ב) [תוספתא פ"ס הכ"ל ע"ש], ג) [נר' לתמה ה"ל נרש"י בעוקתא הגמ'], ד) [נ"ל תוס' עירובין לנ. ד"ה ר"ש], ה) [כתובות מט:], ו) [וע' תוס' שבת לט: ד"ה אלא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נהל וכו' שמו הס"ל ותמ"ל מ"ה א"ד כיון דאמרו ניזיל וניכול בדוכתא פלן ריש דוקא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הסבו אין וכו'. תימה אמאי מקשה. עי' רש"ש ל"ל מתיושיו שבת דף נ"ט ע"ב ד"ה הא ש עליה מוסס:

מוסף תוספות

א. שחזר בו. תוס' הרא"ש. ב. כיון דבקביעות שתיה חליא מילתא. מגוק"ר. ג. אע"ג שלמצוה קאתי. רשב"ם. ד. [ד]מ"מ כיון דקודם אכילה הוא כבא לשתות דמי ופטר ליה ליין שבתוך המזון. שם. ה. [ד]בימי החול לא היו רגילין בזה ואין לנו לומר אדעתא דהכי ביקר. מגוק"ר. ו. [ד]אינו בדין שיהא הברוע פוטר את החשוב. שם. ז. [ד]החשובה פוטרת את שאינה חשובה, וכעין פת שפוטרת את הפרפרת. עו"ש הרשב"ם ח"ל פי' תפו. ח. [אבל] באותו מקום פשיטא דיצא ידי יין ביין קדוש. רשב"ם. ט. ודעתו לאכול ולשתות ולפטור בזאת הברכה. כיון יוכה. י. דיש הבדלה שלא במקום סעודה. שם. יא. [דהא] ר' יוחנן אית ליה יש קדוש שלא במקום סעודה ואפ"ה קאמר שא"צ לברך על היין, שיצא ביין של קדוש. תוס' הרא"ש. יב. ואחר שהתחילו לאכול והם בתוך המזון הביאו להם יין. מגוק"ר. יג. ומתוך כך אכלו, ולפיכך לא הויא קביעות לחבורה. רשב"ם. יד. הויא קביעות לחבורה. שם. טו. הילכך פריך שפיר מסיפא דמשמע דוקא הסבו אבל בענין אחר לא. תוס' הרא"ש. דא"כ ה"ל למתני הסבו או שישבו לאכול אחד מברך לכולן. רשב"ם. טז. [אמאי] בברכת המוצי' קמי דכריכו לא קא מיבעיא להו. פסקי רי"ד.

מ) [שבת נג. סנ: ב"מ נא. סנהד' ק. שבועות מז. מה: תוס' יומא יח: עה: עז:], ב) [תוספתא פ"ס הכ"ל ע"ש], ג) [נר' לתמה ה"ל נרש"י בעוקתא הגמ'], ד) [נ"ל תוס' עירובין לנ. ד"ה ר"ש], ה) [כתובות מט:], ו) [וע' תוס' שבת לט: ד"ה אלא],

נא לסס יין בתוך המזון כו'. בגמ' (ד' מג.) מפרש טעמא: **והוא אומר על המוגמר.** אומו שברך על היין הוא מברך על המוגמר. שהיו רגילים להביא לפניהם אחר אכילה אבקת רוכלין על האש במתחת לריח טוב ומברכים עליו בורא עצי בשמים: **לאחר סעודה.** לאחר בהמ"ז שלאינו מלרכי סעודה אפי' הכי מי שברך על היין שהתחיל בברכות אחרונות גומרן: **גמ' נא שנו.** דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון: **אלא בשבתות כו'.** דדעתו ליישב אחר המזון ולשתות וכי ברין ברישא אדעתא דהכי ברין: **על כל כוס וכוס.** דהוה כמלך ומתחיל בשתיה בכל חד וחד: **ייאר.** יפה עשית: **וכן אמר ריב"ל.** לעשות: **לא סבר לה מר כו'.** דבי"ט לא נמלך הוא: **נמלך אנא.** איני רגיל לקבוע סעודה על היין: **בא לסס יין בתוך המזון.** וקודם המזון לא בא לסס: **אם תימצי לומר.** להביא ראיה ממשמעתא דקתני דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון אינה ראיה דהתם זה לשתות וזה לשתות. אבל שבתוך המזון לשרות אלילה שבמעיו הוא בא ולא היו רגילין לשתות בתוך הסעודה אלא מעט לשרות: **לאחר המזון אחד מברך לכולן.** קס"ד דה"ק דכשיביאו יין שני אחר המזון אחד מברך לכולן והא תנא ליה דכל אחד ואחד יברך על שבתוך המזון לעצמו וקא מלרין תו ברכה על שלאחר המזון: **פטר את הפרפרת.** אע"פ שאין צורך סעודה למלוי הכרס אלא למגמר אלילה: **וכל שכן מעשה קדרה.** שהוא נאכל לזון ממש: **דדוך פלן.** במקום פלוני. דקבעו להם מתחלה מקום בדבור ועלה והזמנה הוי קביעות אבל יצאו מאליהן במקום אחד ימד אינה קביעות: **אזלו תלמידיו בתריה.** דקבריהו בעיר אחרת: **נהר דנק.** כך שמו (ח): **ריפתא דוקא.** דקתני היו יושבים בלא הזמנת מקום הוא דלא הוי קביעות אבל אמו שהזמינהו לכך הוי קביעות ואחד מברך לכולן: אהדר

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אהדר קרעיה לאחוריה. קרע שקרע בהספד רבו החזיר המלוק לאחוריו ומה שלאחור לפנים כדי לקרוע קרע אחר להראות אבל עכשיו כיסה המיתה על שהיו ליריסים להוראה ואין יודעים להורות: **רמי להו רו'.** כדרמינן לעיל וע"כ מנעי ליה לאוקומי בריית בהכי וקתני אחד מברך לכולם דקניעות הוא: **הכיולו לכם מים.** כך היו רגילים: **נוטל ידו אחת.** לקבל בה כוס שתותה לפני המזון: **עגו.** על המטות והסבו: **חוזר ונוטל כ' ידיו.** שצריך לאכול בשמיהן: **אע"פ שכל אחד ואחד ברך לעצמו.** לריכין עוד ברכה שאין ברכה ראשונה פוטרתו שאין הראשון קרוי שלפני המזון שאינו במקום סעודה והאי במרא הוא יין שלפני המזון: **אחד מברך לכולן.** דיין הסבו הוקבעו: **קשיא ריש'.** דקתני כל אחד ואחד מברך לעצמו: **אלא אורחין דדעייהו למיעקר.** סופן למיעקר ועלות ולהסב במקום אחר שאין זה מקום המסיבה אלא כאן ישבו עד שיתכנסו כל הקרואים. ודרך בעלי בתים עשירים היה לזמן לסעודתם אורחים עניים להכי קרי להו אורחים. והא דאמר רב יין לא בעי הסבה אלא ישיבה בעלמא אלא בשעת סעודה קאמר או בשעת סעודה ובמקום סעודה: **הואיל ואין בית הכנועה פנוי.** ואין לב המסובין אל המברך אלא בלולע ובענין דעת שומע ומשמיע, ומטעם זה וכו'. סוס"ש. ה. ואע"ג דהאך ברכה נתקנה דוקא כשאחרים נהנין ממנו כדאמרינן הטוב לדידיה והמטיב לאחרינ. נמוקי". ו. [ד]מי לא עסקינן שהיה בעלה נמי במקום אחר אע"ג שלא נפטרה היא בברכתו. סס. ז. ולכך לא מקרו עצי בשמים. תוס' ר"י שילולוף. הא כל המוגמרות שעקרם להריח אפי' לא היו העצים בעין מברכין עליהן עצי בשמים. מאירי.

אחרון אחרון חתם דמנו דקא מחניא ליה הסבה. עי' לעיל דף ל"ט ע"ש ברש"י ד"ה זקנה וכתוס' ד"ה נתן:

[א] נמ' (ותמתי הואיל והוא נעל ידיו בתחילה) נמתק:

מוגש.

מוסף תוספות

א. ואינו אלא לנקיות בעלמא. תוס' ר"י שילולוף. **ב.** שהוא לפני המזון. רשב"ם. **ג.** דקיי"ל בערבי פסחים [קא:] דשנוי מקום צריך לברך. סס. **ד.** [ל]פרש"י ואין לב המסובין אל המברך אלא בלולע ובענין דעת שומע ומשמיע, ומטעם זה וכו'. תוס' הרא"ש. **ה.** ואע"ג דהאך ברכה נתקנה דוקא כשאחרים נהנין ממנו כדאמרינן הטוב לדידיה והמטיב לאחרינ. נמוקי". **ו.** [ד]מי לא עסקינן שהיה בעלה נמי במקום אחר אע"ג שלא נפטרה היא בברכתו. סס. **ז.** ולכך לא מקרו עצי בשמים. תוס' ר"י שילולוף. הא כל המוגמרות שעקרם להריח אפי' לא היו העצים בעין מברכין עליהן עצי בשמים. מאירי.

רבינו חננאל

והוא אומר על המוגמר. פירוש, אריש קאי דקתני הסבו מזן הארץ והוא אומר על המוגמר, פירוש הבוצע הוא מברך על המוגמר, ואם הביאו בתוך הסעודה אף על פי שאין דרך ארץ להביא מוגמר על הסעודה אלא לאחר הסעודה, ולא תימא כשם שלאחר הסעודה כל אחד ואחד מברך לעצמו, כך בתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו, אלא בתוך הסעודה אחד מברך לכולן. ומפורש כך בתלמוד ארץ ישראל: ואומר על המוגמר, מה בין מוגמר ליין, מוגמר כולהון מריחין, כלומר כולן נהנין וכולן חייבין לברך. יין כל אחד כשהוא שותה בתוך הסעודה הוא מברך, ואע"ג דאיכא גדול ממנו, כיון שנתנו לו רשות לזה ובוצע, הוא מברך על המוגמר. מסייע ליה לרב דאמר הנוטל ידיו באחרונה תחלה, הוא מזומן לברכת המזון, ואע"ג דאיכא התם גדול ממנו, כבר ניתנה לו רשות. **הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה.** כל הגדול קודם אבל הקודם ונטל ידיו ומשובח. ומדקאמר תחלה שמע מינה שכולם צריכים ליטול. מן[ו]הא שמעינן שאם רוצים לברך

מוסף רש"י

הואיל ואין בית הבליעה פנוי. לענות אמן אחר ברכה ומיהו מתמיה לה לפיכך אינו יוצא בברכת חבירו (סידור רש"י סי' קה, הפרדס עמ' קפה) ומה נתמיה אינה אמן ויצא נדויים (שבת ג: וכמה.) **אי:** כגון של תלמיד חכם (נדר נט:). **משחא בכישא.** לא בנא בתוך הסעודה קאמר אלא בנא בתוך לכריח (לקמן נג.).

רבינו חננאל (המשך)

רשוב ליטול ידיהם הראשון בידם. והני מילי שלא אכלו דבר מזוהם כגון בשר בחמה ועוף אי נמי דגים, אבל אכלו דבר מזוהם, קימא לן לקמן פרק אלו דברים דידים מזוהמות פסולות לברכה. חייה אמר אביי ואמר לו ביר פחתי פי' בר רברבי כדכתיב) והפחות והסגנים. **קום עיין בברכת המזון אמר לך,** כלומר, רב נתן לך רשות לברך ברכת המזון, וכיון שתרחץ ידך בתחילה אתה הוא המזומן לברך ברכת המזון. **וברכת המגמר משתעלה תמותרו,** שנתברך, כי הרוח עולה, ואין לאדם ליהנות בעולם הזה בלא ברכה להקב"ה, וכל המצות ברכתן עובר לעשייתן, וכן כל בשמים מברכין ואח"כ מריחין. **כל המגמרות ברכתן בורא עצי בשמים.** חוץ מן המושך **שהוא מין חיה, לפיכך אין מברכין עליו אלא מיני בשמים.** וכן אלענבר שהוא מין הדגה כיוצא במושך בורא מיני בשמים. וכן כל היוצא בהן שאינו מן העץ. ומוחבינן עלה אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון וכול', ומשנינן הדס וכל דדמי לה. וכך הלכה. **מישחא דאפרסמון** כר' יוחנן דאמר שמן ערב. פירוש **כשרתא** עיקרו שמן (ומפנימין) [ומפסמין] אותו במיני בשמים. פירוש שמן **כבוש** שמענו מרבותינו שכובשים שומשומין וורד ועצי בושם זמן הרבה, וקולט השומשמין הריח שלבשמים וטוחנין אותו ויש בו ריח בשמים. פירוש **משחא טחינה** קרוב לטחינתו נתן עליהם עצי בושם, מהו התימא כיון דקרוב לטחינתו נתנן בהם לא קלטו, קמשמע לן דבין כשרתא בין מישחא כבישא בין מישחא טחינה, כולהו בורא עצי בשמים מברכינן עליהו.

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פ"ט מה"ל ברכות הל' יב סמג עשין כז טור ש"ע סי' קצד טוש"ע ש"ע סימן ריג סעיף ג:

קכד ב מיי' פ"ד מה"ל ברכות הלכה יב סמג עס טוש"ע ש"ע סי' קצד סעיף ח:

קכה ג מיי' פ"ז מה"ל ברכות הלכה יב סמג עס טוש"ע ש"ע סי' קפא סעיף ו:

קכו ד מיי' פ"ט מה"ל ברכות הל' ג סמג עס טוש"ע ש"ע סימן רטז סעיף יב:

קכז ה מיי' עס טוש"ע עס סעיף יג:

קכח ו מיי' עס הל' ג טוש"ע ש"ע סעיף ב:

קכט ז מיי' עס הלכה ג טוש"ע ש"ע סעיף ד:

קל ח מיי' עס טוש"ע עס סעיף ה:

אחד נוטל ידו אחת. מפני [ו] כבוד הברכה ולא דמי לנוטל ידיו לפירות דהוי מגפי הרוח כיון שאינו נוטל שתי ידיו[א]: **בא** להם יין וכו'. אע"ג דיין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון כ"ש זה שלפניו הוא[ב] שאני הכא כיון שעלו לסעד הוי שנוי מקום ולריך לברך[ג]: **הואיל ואין בית הבליעה פנוי.** וי"מ[ד] כשאומר שברי מורי והם מניחין לאכול כדי לשמוע הברכה ולענות אמן שיהיו פטורים וכן משמע בירושלמי גבי הך בריית ה"מ בשאומרים אבל בבעל הבית פטור מפני שהכל פוטים אבל בעל הבית תני רבי חייא אף בעל הבית כתוב ביתו ואין נראה לרבינו אלחנן דכיון שתקנו חכמים שיברך כל אחד לעצמו אינו יוצא כלל בברכת חבירו ונס שלא תתלוק בין פנוי לשאינו פנוי דאמי למטעי והטוב והמטיב יש מפרש שפוטר לאחרים לכולי עלמא דהכי משמע הטוב לעצמו והמטיב לאחרייני שהם שותים ממנו ורבינו ירוחיל היה אומר דלא היא דשייך נמי אין בית הבליעה פנוי ולא פליג בין הטוב ובין ברכת היין[ה] דמשום הא' טעמא הטוב לדידיה והמטיב לאחרייני אינו פוטר אחרים דהא המטיב שייך אפי' שלא בפני המטיבין לו כדאמרי' לקמן בפרק הרואה (דף נט:) אמרו לו ילדה אשתך זכר אומר ברוך הטוב והמטיב הטוב לדידיה והמטיב לאשתו אע"ג דאין אשתו אצלו[ו] אבל צריך עיון קצת מהבדלה שאנו מבדילין ועומדים היאך אנו פוטרין זה את זה מיין ומהבדלה אחרי שאין אנו לא יושבים ולא משוכבין ואמרא י"ל מתוך שקובעין עצמן כדי לאכול ידי הבדלה קבעו נמי אכולה מילתא ולכך נאה וטוב למבדיל וגם לשומעים שיצאו בשעת הבדלה שאז יהיה נראה כקבע ופוטר אותם: **כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים.** אע"פ שנשרפו ואין עצי בשמים בעין: **ועל** ההדס שבכל מקום. בעל הלכות גדולות לא גריס תיובתא ומשני תנא הדס וכל דדמי ליה כלומר שעיקרו לריח לאפוקי תפוחים ומגושים שאין עיקרן לריח אלא לאכול[ז] ומי שהולך בבית שיש שם בשמים ויש שם מיני בשמים שמריח בהן ומספקא ליה אי ממין עץ אי ממין אדמה הוא יש מפרשים שמברך שהכל נהיה בדברו דעל כולן אם כרך שהכל יצא והכרך רבינו משה מקולי היה אומר שיברך בורא מיני בשמים: **משחא** בכישא. פי' ר"ח שמעינו מרבותינו שבובשין שומשמין וורד ועצי בושם זמן הרבה וקולטין השומשמין ריח של בשמים וטוחנים אותם ויש בו ריח של בשמים ומשחא טחינה קרוב לטחינתו נותנים עליהם עצי בשמים ואינו קולט כל כך הריח: שמן

אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן בהסבו דמי: הסבו אחד מברך: אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה ור' יוחנן אמר [א]אפילו יין נמי בעי הסבה איכא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה מיתיבי [ב]כיצד סדר הסבה אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם הביאו להם מים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת בא להם יין כל אחד ואחד מברך לעצמו עלו והסבו ובא להם מים אף על פי שכל אחד ואחד נטל ידו אחת חוזר ונוטל שתי ידיו בא להם יין אף על פי שכל אחד ואחד ברך לעצמו אחד מברך לכולם להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה קשיא רישא שאני אורחין דדעתייהו למיעקר ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא [ג]שאני התם דמגו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין: בא להם יין בתוך המזון: [ד]שאלו את בן זומא מפני מה אמרו [ה]בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי: והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה [ו]ואמאי הואיל והוא נטל ידיו [א] תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי [ז]אמר רב הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה [ח]רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתת אמר ליה רבי חייא [ט]בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה [י]מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי [יא]כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ [יב]ממושק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עליוה א"ל הכי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הכי אמר רבי יוחנן [יג]בורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אהבה האי כשרתא מברכין עליוה בורא עצי בשמים אבל משחא כבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משחא כבישא אבל משחא טחינא לא נהרדעי אמרי [יד]אפי' משחא טחינא אמר

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות